УДК 821.1/.2

Vîntu Victoria, Busuioc Aliona
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”
(Chișinău, Moldova)

POEZİA BASARABEANĂ: LA HOTARUL DİNTRE İSTORİİ

БЕССАРАБСКАЯ ПОЭЗИЯ: НА ГРАНИЦЕ МЕЖДУ ИСТОРИЯМИ

Аннотация. *Эволюция бессарабской литературы отмечена тяжелым историческим путем. Страстные поиски часто сопровождались болезненными промахами и длительными процессами реабилитации. Из-за бодрящей внутренней силы поэзия смогла противостоять вызовам и ограничениям, навязываемыми политическими и социальными реалиями, враждебными для развития эстетического духа. Послевоенный литературный фон доказывает эту реальность. Существует отрыв от клише предыдущего периода, что проявляется в изменении концепции искусства в обществе.*
Ключевые слова: *поэзия, послевоенный период, романтизм, фольклор, традиция*

BASSARABİAN POETRY: AT THE BOUNDARY BETWEEN HİSTORİES

Abstract. *The evolution of Bassarabian literature is marked dramatically by the difficult ways of history. Fervent searches often followed painful misses and long rehabilitation processes. Due to its invigorating inner force, poetry was able to withstand the challenges and restrictions imposed by the political and social realities, hostile to the development of the artistic spirit. The post-war literary background proves this reality. There is a detachment from the clichés of the previous period, which is expressed by the change of the conception of art in society.*
Keywords: *poetry, post-war period, romanticism, folklore, tradition*

Literatura română din Basarabia este proiectată între provocările necruțătoare ale istoriei și încercările disperate de a opune rezistență mai mult prin cultură, prin tendința de a menține nealterată matricea spiritual a poporului. Expimându-ne asupra literaturii primelor decenii postbelice, vom lua în calcul specificul contextului în care a fost scrisă. Este necesară „o grilă estetică, dar cumulând neapărat şi alte optici, din zona eticului şi a sociologicului, care să susțină receptarea adecvată şi nuanţată a fenomenului literar. Acest cod de lectură cu o miză de cuprindere și interperetare ce trece dincolo de textul propriu-zis, se anunţă încă în prefaţa cărţii.” [1].

Scriitorii optează pentru mijloace de supraviețuire ce, cu fiecare deceniu, devin mai eficiente şi mai elocvente. Astfel, patetismul exagerat al expresiei specifice anilor '50 este înlocuit de predilecția pentru interiorizare. Se inițiază un proces de lichidare a îngrădirilor de creație și de extindere a universului poetice. Angajarea socială nu mai e concepută drept condiție existențială a omului de artă, cum se întâmpla în anii ’50.

Or, patosul romantic de care se contaminează lirica acestei epoci reprezintă o formă a manifestării de libertate, o cale de a descoperi valori general-umane, universale. Scriitorii cântă grandoarea şi farmecul depărtărilor cosmice, sunt obsedați de patima zborului. Excesul de sentiment şi de gest devin aspecte lirice.

Romanticii șaizeciști. I. Vatamanu, A. Cibotaru, P. Boțu, E. Loteanu, V. Teleucă au adus un nou suflu în poezia autohtonă. Expresia lirică cultivată de această generație de scriitori reprezintă o treaptă majoră în parcursul poeziei spre adevărata sugestie lirică.

Aflaţi în căutarea expresiei inedite, a sensurilor profunde, poeții basarabeni încearcă să-şi marcheze individualitatea. Surprindem o nouă viziune asupra lumii, a creaţiei, a destinului. Dornici de libertate, ei caută sursă de inspirație în expresia folclorică, în peisajele naturii și cele ale satului natal; se apleacă asupra creației marilor clasici. Poezia marchează o rupere clară de formulele lirice dogmatizate ale perioadei proletcultiste anterioare, fapt evident în schimbarea concepției despre poezie și despre menirea creatorului în societate. Artistul și creația sa capătă alura unei profunde joncțiuni cu tradiția națională. Deschiderea spre interioritate a poeților are loc într-un proces de adeziune la valorile clasice și la cele oferite de folclor într-o mișcare largă de reabilitare a esteticului în poezie.

Satul este conceput drept un spațiu atemporal, sacralizant proiectat pe dimensiunea mitologiei biblice, un refugiu pentru artistul zbuciumat de incertitudini. „În mine-i satul...” afirmă N. Costenco, iar cuvintele lui răsună drept un ecou al bine cunoscutei fraze blagiene „Veșnicia s-a născut la sat.”

Sugestive sunt conotațiile tabloului rustic în volumul lui Gr. Vieru, „Numele tău”, (1968). Însuși titlul insinuează ideea regăsirii identității individuale și a celei creatoare. Imaginea satului, potențată de cea a mamei apare drept replică adusă realităților sociale dominante în perioada dată. Pe când farmecul peisajului rural devine condiție a actului de creație, munca țăranului este tot mai des asociată cu truda artistului.

Dacă e să facem abstracție de atmosfera de bucurie exagertă, de monotonia expresiei, vom surprinde în versurile acestor deschizători de drumuri aspirația renașterii spirituale în aria literară autohtonă.

Cântarea naturii este o altă coordonată a liricii postbelice. Suscită interesul nu pastelurile creionate în stil coșbucian, al căror număr este, de-asemenea, considerabil, ci artele poetice, unde elementele naturii reprezintă „un primum movens” al actului de creație. Poezie este pretutindeni – în spicul de grîu, în stropi de ploaie, în freamăt de codru, iar menirea artistului e de a o cuprinde, mai mult cu inima decît cu privirea și a o releva în versuri emoționante prin sensibilitate, sinceritate.

Valorificarea imaginilor și simbolurilor de sorginte folclorică asigură recuperarea spiritualității autohtone. Însă, apropierea de arta populară este admisă până la momentul când aceasta nu afectează stilul individual al scriitorului. Atunci când este dificilă sau, în unele cazuri, chiar imposibilă diferențierea dintre expresia unui autor și cea a anonimului, folclorul se transformă din sursă de inspirație în una de plagiere. Singularitatea poetului se pierde, iar tradiția, sub forma în care apare în literatura anilor '50, de cele mai dese ori exclude estetica.

Pronunțându-se asupra acestui fenomen, cercetătorul literar A. Țurcanu menționează că „naivitatea” și „folclorismul” adesea nu sunt decât semne ale unei intuiții artistice rudimentare, aceste caracteristici probând foarte rar un gust estetic

rafinat și o sincronizare cu o conștiință literară superioară de performanță. Excepțiile fericite (Grigore Vieru în poezie sau Ion Druță și Vasile Vasilache în proză) au demonstrat un remarcabil talent nativ și o intuiție extraordinară a esteticului, care le-a ajutat să învingă inerțiile unui localism etnografic vetust și să devanseze condiția banală de clișeu literar. În mare însă, tipul naiv de scriitor sau de homo naturalis atestă mai degrabă, dincolo de puținătatea vocației, o insuficiență de caracter și o lipsă de orizont, vegetarea comodă fiind deopotrivă lene intelectuală, conformism, supunere meschină „fericelor" delicii conjuncturiste, dintre care – nu în ultimul rând – adulația unui public cu o educație estetică elementară. De aici și alternanța sa – profitabilă – între o falsă tradiție, o uzuanță a umilinței și a vaetelor în surdină, și căderile frecvente în retorisme patriotice de circumstanță." [2]

Revenind la normalitate, literatura încearcă să atragă atenția, într-un mod programatic, asupra specificului individualității creatoare și a particularităților creației artistice strangulate de sociologismul vulgar al epocii premergătoare. Prin discursul său liric, artistul se afirmă într-o ipostază creatoare „naturală", ca fire contemplativă aplecată asupra universului său lăuntric. „În ciuda ritmurilor accelerate ale secolului, scriitorul basarabean a rămas în linii mari un povestitor ce preferă tonalitatea domoală, blândă, contemplaţia retrospectivă, umorul bonom şi chiar prolixitatea, gratuitatea verbală" [3, p.158].

BİBLİOGRAFİE

1. https://www.punctulcritic.ro/maria-pilchin-avatarurile-poeziei-romanesti-din-basarabia-in-perioada-sovietica-si-post%E2%80%91sovietica.html (accesat pe 26.10.2018)
2. https://www.timpul.md/articol/goma-in-seria-de-aur-a-singuraticilor-basarabeni-37883.html (accesat pe 27.10.2018)
3. Cimpoi M. O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia. Chişinău: Editura Arc, 1996, 398 p.